

De herinneringen van 'peter'

01 Oktober 2013 - Auteur : Ariane De Borger

Mijn overgrootvader heeft me nooit kunnen vertellen over zijn leven als soldaat tijdens Wereldoorlog I. Maar met wat mijn grootmoeder naliet, aan verhalen en voorwerpen uit die tijd, kan ik zijn Grote Oorlog reconstrueren. Eens geen verhaal uit de loopgraven, het lot stuurde hem de andere kant uit.

Drie knopen met een 2 erop, gevonden tussen de honderden knopen die mijn grootmoeder opspaarde... voor als die nog eens van pas zouden komen. Het moeten de uniformknopen van 'peter' - zoals mijn vader hem noemde - zijn. In zijn mobilisatiezakboekje staat immers dat *De BoeckThéophile* deel uitmaakte van het '2e régiment de Ligne de forteresse'. Dat boekje verklapt ook dat hij zijn militaire dienstplicht aanving op de eerste oktober 1901, omdat hij op 4 juni van datzelfde jaar 'erin' geloot was met het nummer 67. En dat hij nog *célibataire* was toen. Dat was niet meer het geval toen in 1914 de oorlog uitbrak en hij gemobiliseerd werd. Hij was getrouwd en vader van twee dochtertjes, Céline - mijn grootmoeder, met haar vijf jaar de oudste - en Blondine. Hij moest niet alleen hen en zijn ouders achterlaten toen hij naar het front gestuurd werd, ook zijn broodwinning: zijn veld dat hij als keuterboertje bewerkte. Hij moet zich ongerust gemaakt hebben: wie ging dat nu bewerken? Zou zijn gezin kunnen leven van de opbrengst? En hoe zou hij zijn gewassen terugvinden als hij terugkwam? Tja... àls hij terugkwam.

Een jonge, bezorgde echtgenoot en vader was mijn overgrootvader toen de Eerste Wereldoorlog uitbrak. En plots moest hij zijn gezin, zijn werk als meester-gast in de cokesfabriek en zijn moestuin in de steek laten om soldaat te spelen.

Een enthousiaste soldaat zal Théophile wel niet zijn geweest. Toen hij tien jaar eerder in het kamp van Beverlo zijn krijgskundige vaardigheden moest gaan bijspijkeren, vond hij dat al geen welkome afwisseling in zijn dagelijks bestaan. In een schattige brief bezweert hij zijn verloofde – die later mijn overgrootmoeder zou worden – dat hij haar zo enorm mist en dat hij niet kan wachten om met haar te trouwen.

In 1914 was hij al 33 en helemaal wat men vandaag de dag een familieman zou noemen. Van de vijf kinderen die hij met zijn Lowis (zo noemde hij zijn Louise) kreeg, waren er maar twee in leven gebleven. Céline (6 jaar toen) en haar zusje Blondine (4) waren zijn oogappels, die hij niet met gerust hart zal achtergelaten hebben om op op 1 augustus 1914 richting 'Termonde' (Dendermonde) te trekken.

Théophile werd net als alle soldaten van al wat oudere lichten ingedeeld bij een zogenaamd vestingsregiment: het '2ième régiment de Ligne de forteresse' en werd waarschijnlijk vrijwel meteen naar de vesting Antwerpen doorgestuurd. Intussen liepen de Duitsers Dendermonde snel onder de voet. Hoewel zijn woonplaats Willebroek met het fort van Breendonk een bastion tegen de Duitse invasie had moeten zijn, werd ook die gemeente snel ingenomen. Mijn overgrootvader moet angst hebben uitgestaan voor zijn vrouw en kinderen: zelfs in die tv- en internetloze tijd ging het als een lopend vuurtje rond hoe gruwelijk het Duitse leger zich misdroeg tijdens die eerste oorlogsmaanden: ze staken huizen in brand, martelden en vermoorden gewone burgers.

DE VAL VAN ANTWERPEN

Op 10 oktober valt ook Antwerpen en raakt een groot deel van de Belgische troepen klem tussen de oprukkende Duitsers en de grens met Nederland, dat in tegenstelling tot ons land in deze Wereldoorlog zijn neutraliteit heeft kunnen bewaren. Als de soldaten lijdzaam wachten tot de Duitsers hen overmeesteren, worden ze krijgsgevangen gemaakt. Dus raden een aantal officieren hun manschappen aan hun heil in Nederland te zoeken. Zo'n 40.000 soldaten doen dat, onder hen ook Théophile. Op 10 oktober 1914 steekt hij – in een stroom van honderdduizenden burgervluchtelingen - vanuit het Belgische dorpje De Klinge de grens naar het aangrenzende, Nederlandse Clinge over. "In groep geïnterneerd" vermeldt zijn militair dossier. 33.417 Belgische militairen worden meteen ontwapend door het Nederlandse leger, dat hen daarna zo snel mogelijk in interneringskampen onderbrengt. De Nederlandse overheid is er immers als de dood voor dat ze door de Duitsers zou kunnen beschuldigd worden van niet-neutraal zijn en probeert te vermijden dat de Belgische militairen ontsnappen en zich over Nederlands grondgebied weer naar het front reppen. Toch slagen zo'n 7.000 Belgische soldaten er toch in om burgerkleden te bemachtigen en zich met een omweg langs Vlissingen en Groot-Brittannië weer bij het Belgische leger te voegen.

Niet Théophile, die op 12 oktober in Harderwijk aankomt. Daar wordt hij met zijn lotgenoten ondergebracht in een tentenkamp met prikkeldraad rond. De eerste nachten zijn nog vrij warm voor oktober, maar al half november begint het te sneeuwen en te vriezen.

Overgrootvader Théophile zit in een van de interneringskampen in het neutrale Nederland. Met 33.416 lotgenoten, die net als hij klemgeraakt zijn tussen het oprukkende Duitse leger en de Nederlandse grens.

Wat moet ik me voorstellen bij het tentenkamp dat in Harderwijk in allerijl was opgetrokken voor de geïnterneerde Belgische soldaten? In het boek *Gehalveerde mensen. Het Belgenkamp in Harderwijk 1914-1918* (Anton Reijngoudt - uitg. BDU - isbn 9070150654) staat een foto van ronde, witte punttenten (type wigwam) op een uitgestrekt, vlak veld. Schattig voor een zomers evenement, maar een pak minder idyllisch als slaappleats voor 8.000 soldaten in oktober en november.

DODE KAMERADEN IN ZEIST

De levensomstandigheden waren in Harderwijk dan wel niet ideaal, maar wel beter dan in dat andere kamp voor Belgische geïnterneerden in Zeist. Daar hadden ze geen riolering, wat wel erg onhygiënische toestanden veroorzaakte, het eten was er ronduit slecht, in de kantine werden woekerprijzen gevraagd. Er was de kou in de niet verwarmde tenten, terwijl de Nederlandse bewakers wel over verwarmde slaappleats konden beschikken.

De geïnterneerden werden in Zeist ook - overigens tegen de internationale regels in - gedwongen om te werken en het ongenoegen bij de Belgen groeide er uit tot opstandigheid. De bom barstte toen drie Belgische militairen gesnapt werden toen ze in burgerkleding het kamp hadden willen ontvluchten en door de Nederlandse bewakers opgesloten werden.

Hun kampgenoten eisten woedend hun vrijlating en plunderden de kantine toen ze hun zin niet kregen. De opstand escaleerde de volgende dagen en bereikte een hoogtepunt op 3 december 1914, toen het niet bij schelden bleef ("Kaaskoppen!", "Schiets maar, Kwattasoldaatjes!"). Er werden stenen gegooid naar de Nederlandse bewakers, die inmiddels met geweren klaar stonden en dreigden te schieten.

De bevelvoerende luitenant gaf opdracht om met scherp te schieten op de opstandelingen. Achttien gewonden en acht doden vielen er bij de Belgen. Hun makkers vluchten in paniek weg en een ijzige stilte daalde neer over het kamp. De gewonden werden overgebracht naar het ziekenhuis in Amersfoort, de acht doden begraven op het katholieke kerkhof van het vlakbij Zeist gelegen Soesterberg. Achteraf werden zes van hen herbegraven op het Belgisch Militair Ereveld op het kerkhof van Harderwijk, waar ze nog altijd rusten.

In het interneringskamp bij Harderwijk is het koud, maar het is er beter dan in Zeist, waar de Belgische soldaten zelfs in opstand komen. Bij de rellen schieten de Nederlandse bewakers met scherp: achttien gewonden moeten verzorgd worden, acht Belgen komen om. Onder hen een vriend van Théophile.

In het Harderwijkse interneringskamp worden de tenten langzaam vervangen door vijftig houten barakken die de soldaten mee helpen optrekken. In zo'n barak van 51 op 13 meter worden 250 mensen ondergebracht. Of liever: opgestapeld, want dat komt neer op 2,5 vierkante meter per soldaat. Voor persoonlijke spullen, kleren of wat dan ook was er dus geen plaats, enige privacy was onbestaande. En verwarming was nog altijd niet voorzien.

Het boek *Gehalveerde mensen. Het Belgenkamp in Harderwijk 1914-1918* (Anton Reijngoudt - uitg. BDU - isbn 9070150654) citeert een brief van een van de soldaten aan de Nederlandse minister van Buitenlandse Zaken: "Men heeft twee of drie dekens, waarover dan nog kranten en de overjas gespreid worden, terwijl des nachts door de vrijgekomen warmte bij uitademing het ijs begint te ontdooien en op de slapers neervalt. Deze nachten zijn de schrik van allen." De wooneenheden van de Nederlandse bewakers waren wél verwarmd...

Overdag konden de kampbewoners naar verwarmde grote kantines. Veel hadden ze niet om handen. Théophile snijdt uit een pen voor elk van zijn twee dochters. "Celine souvenir" staat op die van mijn grootmoeder. En hij schrijft zijn vrouw en dochters wanneer hij maar kan. Een brief vanuit het neutrale Nederland naar het bezette België krijgen, is geen sinecure in dat eerste oorlogsjaar. De post gaat grotendeels mee met smokkelaars die handig gebruik maken van de grensdorpjes en de Belgische enclave Baarle-Hertog. Soms werden die smokkelaars gepakt.

Tussen de papieren van mijn overgrootvader vind ik een aan hem geadresseerd vrolijk ansichtkaartje van Baarle-Hertog met een minder zorgeloze tekst van ene Jos De Groef (?) aan de achterkant: "Mijnheer gij moet uw niet ongerust maken. ik ben weder op vrije voeten en uwe brieven zij al in België. Gij moogt voort schrijven al mogen wij niet meer tuis komen. Tog kunnen wij nog wel overgaan en ze daar over geven aan mensen waar wij mogen op betrouwen dus zal u ??? gaan.."